

Описані враження від науково-освітньої конференції "XX століття у свідомості поляків і українців. Події-символи в польських та українських концепціях історичної освіти", під час якої учителі історії та суспільствознавства з Польщі та України мали змогу доторкнутися до тонкої науково-історичної матерії польсько-українських та українсько-польських взаємин, обговорити методiku викладання спільної історії.

Описаны впечатления от научно-образовательной конференции "XX столетие в сознании поляков и украинцев. События-символы в польских и украинских концепциях исторического образования", во время которой учителя истории и обществоведения из Польши и Украины имели возможность притронуться к тонкой научно-исторической материи польско-украинских и украинско-польских взаимоотношений, обсудить методiku преподавания общей истории.

Paper describes authors impressions from scientific&educational conference "The XX-th century in the mind of the Pole and Ukrainian peoples. Events-symbols in Polish and Ukrainian conceptions of educational subject history". During this conference teachers of subject history had possibility to touch the delicate science&historical subject of Polish and Ukrainian relationships, to make dialogue about methodology of public history teaching.

XX СТОЛІТТЯ У СВІДОМОСТІ ПОЛЯКІВ І УКРАЇНЦІВ – ДІАЛОГ КОНЦЕПЦІЙ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Л. Г. Дудка

Конференція в Замості носила науково-освітній характер та мала чітку мету: ознайомити освітян із сучасним станом наукових досліджень, які стосуються знакових подій історії Польщі та України в XX столітті, а також розробити ефективну методiku запровадження цих тем у навчальний процес.

Перша частина конференції була проведена у формі лекційної сесії і висвітлювала ключові моменти спільної історії. Питання історії міжвоєнного періоду було висвітлене у виступах українських науковців, зокрема професорів Владислава Верстюка та Олександра Зайцева. Владислав Верстюк дав стислу характеристику політичного та економічного життя в Україні впродовж 20-30-х років XX століття, що повинно було сприяти кращому розумінню ситуації польськими учасниками конференції. Питання інтегрального націоналізму та його специфіки у своєму виступі підняв Олександр Зайцев, акцентуючи на різнобічності підходів до поняття "інтегральний націоналізм" та запропонувавши виробити єдину об'єктивну лінію польсько-української історії. З польської сторони, стосовно питань міжвоєнного періоду глибокий аналіз подій провів професор Владзімеж Менджецький, який звернув увагу українських науковців та освітян не тільки на перебіг подій історії Другої Речі Посполитої, але й намагався змалювати образ формування польської держави з позицій тогочасної історичної необхідності. Формування нової монолітної держави, на думку Владзімежа Менджецького, потребувало виховання нового громадянського мислення та зміни усталених ментальних імперативів новими. У достат-

ньо короткий проміжок часу таке "замовлення" держави могла виконати лише армія, але така політика Другої Речі Посполитої викликала прикордонні конфлікти і засвідчила існування на теренах держави двох типів етнічних сил, які з одного боку активно інтегрувалися у склад нової дійсності (змішані шлюби, вживання в новий ментальний фон), а з іншого – протистояли одна одній (терористичні акти, "пацифікація").

Друга частина лекційної сесії була присвячена проблемам Другої світової війни. Доповідачами виступили: від української сторони професор Ігор Ілюшин від польської – професор Гжегож Мотика. Значну частину доповіді науковців зайняло питання українсько-польських відносин у 1943 році, більш відоме українській громадськості як "волинська трагедія". Гжегож Мотика у своєму виступі нагадав про подвиг польських вояків під час Другої світової війни [оборонні бої 1939 року, висадка союзницьких військ на Сицилії, Монте-Кассіно – Д.Л.], акцентуючи на участі польських підрозділів у боях на боці союзників, а також зробив спробу змалювати узагальнену картину ескалації українсько-польського конфлікту, починаючи з 1939 року. Як в українській, так і в польській історіографії не існує єдиної точки зору щодо цього питання, але учасники конференції відзначили, що у трагічних подіях на Волині, які поляки називають "третьою національною трагедією", обидві сторони вчиняли невиправдані дії.

На конференції розглядалися питання повоєнної історії обох країн. Єжи Ейслер, директор Інституту національної пам'яті у Варшаві, звернув увагу учасників засідан-

ня на особливості формування польського опозиційного руху в післявоєнній Польщі і запропонував викладати історію без "прикметників". На його думку, не потрібно критикувати та давати сучасну поспішну оцінку діям різних таборів. Говорити про елемент об'єктивності у історичній дискусії можна буде лише тоді, коли помре останній воєк, що брав участь у тих подіях. Гострі проблеми української повоєнної історії у своєму виступі визначив професор Володимир Баран, завідувач кафедри новітньої історії України Волинського національного університету імені Лесі Українки. Докладно, на основі історичних джерел, Володимир Баран розповів про репресивну систему в СРСР, особливості життя спецпоселенців, ліквідацію УГКЦ та переслідування української інтелігенції у кінці 40-х – 50-х років.

Третя частина лекційної сесії була присвячена питанням польської та української історіографії ХХ століття. Польський історик Томаш Стрик проаналізував стан української історіографічної науки та стан шкільних підручників з історії, виділивши такі риси українських підручників:

- концентрація уваги на державницьких чинниках;
- домінанта політичної та воєнної (мілітарної) історії;
- ігнорування ролі індивіда в історичному процесі;
- змішування понять "етнос" – "нація".

У багатьох підручниках, що висвітлюють історію України від ХVІ до ХХ століття хибно формується негативний образ України, як колоніальної етнічної території. Томаш Стрик запропонував звернути увагу при написанні шкільних підручників з історії України на аспекти полікультурності, акцентувати на історії повсякденного життя, показувати представників інших націй, які свідомо обрали Україну своєю Батьківщиною. Всі згадані моменти допоможуть розвивати в учня критичне мислення і допоможуть зрозуміти, що національна ідентичність – це справа осмисленого вибору індивіда, а не тільки суб'єктивний фактор національної належності за народженням.

Питаннями польської історіографії та станом шкільних підручників з українського боку опікувався професор Леонід Зашкільняк. Польська історіографічна наука першої половини ХХ століття, на його думку, вирізнялася своїм академізмом, романтизмом та державницькою візією. І тільки з 50-х років ХХ століття почався процес переосмислення польських історіографічних підходів в українському питанні. Проблеми, які вимагають негайного глибокого дослідження, лежать в площині історії ХХ століття, зокрема: історія Галичини та міжнародні стосунки, особливості відносин міжвоєнного періоду, "трагедія Волині" та повоєнні конфлікти. Після виступів відбулася дискусія українських та польських науковців. Освітня ці-

кавили питання методики викладання найбільш болючих тем спільної історії.

На наступний день конференції проходили практичні заняття у трьох польсько-українських групах. Кожен учасник обрав одну із них на свій розсуд. Практичне заняття в першій групі було присвячено питанням українсько-польських відносин у міжвоєнний період (модератори професор Влодзімеж Менджецький та професор Олександр Зайцев).

Друга група розглядала проблеми українсько-польських відносин під час Другої світової війни (модератори професор Ольга Гнатюк та Маріуш Зайончковський). Практичне заняття у третій групі під керівництвом модераторів Малгожати Хоми-Юсінської та професора Володимира Барана лежало у площині проблем відносин післявоєнного періоду (1945 – 1991 років).

Слід констатувати, що робота у групах була досить цікавою і результативною. Вона передбачала вирішення практичних завдань, що допомагали у розумінні повсякденних проблем життя українців та поляків у певний історичний період, і, як не дивно, серед учасників засідання не виникло жодних конфліктних ситуацій. Кожен учасник групи подивився на проблему очима сусіда. Після обговорення питань творчі групи презентували результати своєї роботи на загальному засіданні.

Наприкінці засідання Агнешка Ячинська та Ольга Гнатюк підвели підсумки роботи семінару, а професор Єжи Ейслер повідомив про те, що Інститут національної пам'яті (Польща) найближчим часом презентує українській освітянській спільноті книгу з історії Польщі, у якій буде висвітлено польсько-українські стосунки у різні періоди історії. Цікавою стала пропозиція створення аналогічної української книги для польських читачів та готовність польських науковців і освітян поділитися досвідом і практичними порадами з її написання. Засідання пройшло у дуже теплій атмосфері. Інститут національної пам'яті презентував українським вчителям чудову історичну літературу.

Пізніше, у неформальному спілкуванні, польські колеги поділилися особистим враженням від конференції, констатували, що з українською стороною їм вдалося досягти значно більшого прогресу і порозуміння, ніж в аналогічній зустрічі із німецькою делегацією.

Автор особисто вдячний організаторам семінару, як з українського, так і з польського боку, за можливість поспілкуватися з польськими колегами та провідними науковцями України й Польщі, отримати свіжий погляд на події новітньої історії. Саме такі зустрічі сприяють становленню міжетнічних стосунків нового типу, які будуть відповідати потребам входження Української Держави у мінливі реалії ХХІ століття.

Стаття надійшла в редакцію 23.09.2010 ■